आधारभूत तह (१-३)

याक्खा भाषाको पाठ्यक्रम

पाठ्यघण्टा : ५ **वार्षिक कार्यघण्टा : १६०**

१. परिचय

याक्खा भाषा किरात याक्खा समुदायको मातृभाषा हो । यो भाषा भोटबर्मेली भाषा परिवारभित्र पर्छ । नेपालको पूर्वी क्षेत्र विशेषतः सङ्खुवासभा, धनकुटा, तेह्रथुम, सुनसरी, मोरङ, झापा, इलाम, पाँचथर र ताप्लेजुङलगायत देशका विभिन्न स्थानमा यो भाषा बोलिन्छ । संविधानको मौलिक हकअन्तर्गत शिक्षासम्बन्धी प्रावधान तथा विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ को व्यवस्थाअनुरूप मातृभाषाको संरक्षण, प्रवर्धन र विकासमा योगदान तथा पठनपाठनका माध्यमबाट बालबालिकाको प्रारम्भिक सिकाइमा सहयोग पुर्‍याउने दीर्घकालीन लक्ष्य पूरा गर्न आधारभूत तह कक्षा १-३ मा अध्ययन गर्ने बालबालिकाका लागि याक्खा भाषाको पाठ्यक्रम विकास गरिएको हो ।

यस पाठ्यक्रम विकासको मुख्य अपेक्षा याक्खाभाषी बालबालिकामा याक्खा भाषाको आधारभूत सञ्चार तथा अभिव्यक्ति सिप विकास गर्नुका साथै स्तरअनुसार नयाँ विषयवस्तुको ज्ञानसमेत आर्जन गर्नु हो । अतः यस पाठ्यक्रमले सम्बन्धित व्यक्ति, समाज र राष्ट्रको अपेक्षालाई सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि खण्डमार्फत समेटेको छ । उक्त सक्षमता र सिकाइ उपलब्धिलाई भाषिक सिप र पक्षका आधारमा विकास गरिएको छ भने उक्त सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्नका लागि विभिन्न विषयक्षेत्र छनोट गरिएका छन् । पाठ्यक्रममा समावेश गरिएका विषयक्षेत्रलाई सिकाइ सहजीकरणका विषयवस्तु र माध्यमका रूपमा लिइएको छ । उक्त विषयक्षेत्रको सिकाइ सहजीकरणबाट बालबालिकामा याक्खा भाषाको भाषिक सिप विकास हुनुका साथै भाषिक संरचनाका बारेमा समेत अपेक्षित ज्ञान तथा बोध हुने गरी विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम खण्डमा विषयवस्तुलाई सन्तुलित ढङ्गबाट सङ्गठित गरिएको छ । यस पाठ्यक्रममा समावेश गरिएका विषयक्षेत्र, सिकाइ सहजीकरण तथा मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई एकीकृत उपागमको सिद्धान्तअनुसार निर्माण गरिएको छ । यस पाठ्यक्रमले माथिल्ला कक्षामा याक्खा भाषाको निरन्तर अध्ययन अध्यापनका लागि समेत आधारशिला तयार गर्ने अपेक्षा राखिएको छ ।

पाठ्यक्रमलाई परिचय, तहगत सक्षमता, कक्षागत सिकाइ उपलब्धि, विषयक्षेत्रको क्षेत्र र क्रम, सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया र विद्यार्थी मूल्याङ्कन जस्ता अवयवहरूका आधारमा संरचित गरिएको छ । पाठ्यक्रमले समावेश गरेको अपेक्षा हासिल गर्न उक्त अवयवहरूको एकअर्कासँग अन्तरसम्बन्धित र समन्वयात्मक हुने गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ । विद्यार्थी मूल्याङ्कनको कार्यान्वयन क्रममा पूर्ण रूपमा निर्माणात्मक मूल्याङ्कन पद्धति अवलम्बन गर्नुपर्ने छ ।

२. तहगत सक्षमता

आधारभूत तह कक्षा १-३ अध्ययनपश्चात् याक्खा भाषाका विद्यार्थीहरूमा निम्नलिखित सक्षमता हासिल हुने छन् :

(क) वर्ण, मात्रा एवम् शब्दको पहिचान, शुद्ध उच्चारण र प्रयोग

(ख) कुराकानी, संवाद र सवालजवाफमा दोहोरो सञ्चार

(ग) पाठको प्रवाहपूर्ण पठन, उपयुक्त बोध तथा अभिव्यक्ति

(घ) चित्र, घटना, परिवेश र पाठगत सन्दर्भका आधारमा विषयवस्तुको बोध र अभिव्यक्ति

(ङ) श्रव्य, दृश्य र श्रव्यदृश्य सामग्रीको उपयोग र भाषिक व्यवहार प्रदर्शन

(च) याक्खा संस्कृति, मूल्यमान्यता र रीतिरिवाजसँग सम्बन्धित विषयवस्तुको मौखिक तथा लिखित अभिव्यक्ति

३. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
१. याक्खा भाषामा भएका स्वर तथा व्यञ्जन वर्ण पहिचान गर्न २. याक्खा भाषाको वर्ण पहिचान गरी उच्चारण गर्न ३. पारिवारिक परिवेशमा प्रयोग हुने शब्द पहिचान गरी प्रयोग गर्न ४. पाठ्यसामग्री पढेर नयाँ शब्द पहिचान, अर्थबोध र प्रयोग गर्न ५. शब्दअनुसारका चित्र र चित्रअनुसारका शब्द पहिचान गर्न ६. शीर्षक, चित्र, परिवेश र सन्दर्भका आधारमा छलफल गर्न ७. पाठगत परिवेश, पात्र र सन्दर्भको पहिचान, छलफल, प्रश्नोत्तर गर्न	१. याक्खा भाषामा भएका स्वर तथा व्यञ्जन वर्ण पहिचान, उच्चारण र विभेदीकरण गर्न २. सयुक्त व्यञ्जन वर्ण प्रयोग भएका शब्दको उच्चारण गर्न ३. उस्तै उस्तै ध्वनि र समान संरचना भएका शब्द पहिचान गरी उच्चारण गर्न ४. पाठमा प्रयोग भएका शब्दहरू उच्चारण गर्न ५. पारिवारिक र विद्यालयीय परिवेशमा प्रयोग हुने शब्द पहिचान गरी प्रयोग गर्न ६. शीर्षक, चित्र, परिवेश र सन्दर्भका आधारमा छलफल गरी प्रश्नोत्तर गर्न ७. शब्दअनुसारका चित्र र चित्रअनुसारका शब्द पहिचान गरी छलफल गर्न ८. कुराकानी, संवाद र	१. उस्तै उस्तै ध्वनि र समान संरचना भएका शब्द पहिचान गरी उच्चारण गर्न २. पारिवारिक, विद्यालयीय र सामाजिक परिवेशमा प्रयोग हुने शब्द पहिचान गरी प्रयोग गर्न ३. शब्दअनुसारका चित्र र चित्रअनुसारको शब्द पहिचान गरी प्रश्नोत्तर गर्न ४. कुराकानी, संवाद र छलफलमा सहभागी भई प्रश्नोत्तर गर्न ५. पाठ पढेर पाठको घटना, अनुभव वर्णन र सार बताउन ६. शब्द शब्द जोडेर वा छुट्याएर नयाँ शब्द निर्माण र उच्चारण गर्न ७. पाठ्यसामग्रीका आधारमा विषयवस्तु, पात्र र घटनाको बोध गरी प्रतिक्रिया व्यक्त गर्न

८. संकेतका आधारमा विभिन्न आकृति र चित्र निर्माण गर्न ९. शब्दमा भएका अक्षर छुट्याउन, जोड्न, थप्न, हटाउन र परिवर्तन गरी नयाँ शब्द बनाउन १०. वर्ण, शब्द र वाक्यको अनुलेखन र निर्देशित लेखन गर्न ११. कण्ठस्पर्शी वर्ण ? को प्रयोगबाट शब्द निर्माण गर्न १२. श्रव्य र दृश्य सामग्रीका आधारमा प्रतिक्रिया व्यक्त गर्न	छलफलमा सहभागी भई प्रश्नोत्तर गर्न ९. पाठगत परिवेश, चित्र, पात्र र सन्दर्भको पहिचान, छलफल, प्रश्नोत्तर एवम् तुलना गर्न १०. पाठ्यसामग्रीका आधारमा विषयवस्तु, पात्र र घटनाको बोध गरी प्रतिक्रिया व्यक्त गर्न ११. पाठ पढी छलफल गर्न र पाठको घटनाक्रम बताउन १२. पाठमा भएका शब्दहरूको वर्ण विभाजन गर्न र वर्ण जोडेर, थपेर, झिकेर वा परिवर्तन गरेर नयाँ शब्द बनाउन १३. पदसङ्गति मिलाई सरल वाक्य रचना गर्न १४. पाठ्यसामग्री पढेर नयाँ शब्द पहिचान, अर्थबोध र प्रयोग गर्न १५. शब्द र वाक्यको श्रुतिलेखन र अनुच्छेदको अनुलेखन गर्न १६. पाठका आधारमा कुराकानी र छलफल गरी लिखित अभिव्यक्ति दिन १७. कण्ठस्पर्शी वर्ण ? को प्रयोग बाट शब्द निर्माण गर्न १८. श्रव्य र दृश्य सामग्रीका आधारमा प्रतिक्रिया व्यक्त गर्न	८. हर्ष, चिन्ता, घृणा, आश्चर्य, उत्सुकता जस्ता अभिव्यक्ति बुझेर प्रतिक्रिया व्यक्त गर्न ९. हलन्त र संयुक्त व्यञ्जन वर्ण प्रयोग भएका शब्द पहिचान गरी अर्थबोध गर्न १०. शब्दको सन्दर्भगत अर्थ पहिचान र प्रयोग गर्न ११. सन्दर्भ सामग्री पढेर विषयवस्तु बोध गरी लेख्न १२. शब्दका वर्ण विभाजन गर्न र वर्ण जोडेर, थपेर, झिकेर वा परिवर्तन गरेर नयाँ शब्द बनाउन १३. शब्द, वाक्य र अनुच्छेदको अनुलेखन एवम् श्रुतिलेखन गर्न १४. पाठका आधारमा कुराकानी र छलफल गरी लिखित अभिव्यक्ति दिन १५. पदसङ्गति मिलाई सरल वाक्य वा अनुच्छेद रचना गर्न १६. क्रियाअनुसार कालको उपयुक्त प्रयोग गरी वाक्य तथा अनुच्छेद निर्माण गर्न १७. बुँदा टिपोट गर्न १८. कण्ठस्पर्शी वर्ण ? को प्रयोग बाट शब्द निर्माण गर्न १९. श्रव्य र दृश्य सामग्रीका आधारमा प्रतिक्रिया व्यक्त गर्न

४. विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम

कक्षा १

विषयक्षेत्र	विषयवस्तु	सुनाइ र बोलाइ	पढाइ	लेखाइ	कार्य घण्टा
वर्णज्ञान	• स्वर वर्ण • व्यञ्जन वर्ण • वर्णक्रम • मात्रा	• ध्वनि तथा वर्ण सुनेर उच्चारण • मात्रा लागेका वर्ण पहिचान र उच्चारण • वर्णभेदसहित उच्चारण • गीत तथा बालकविता गायन	• स्वर वर्ण पठन • व्यञ्जन वर्ण पठन • वर्णक्रमअनुसार पठन • चित्रका आधारमा वर्णन	• सङ्केतका आधारमा धर्का लेखन (सिधा, छड्के) • सङ्केत (थोप्ला) मार्फत व्यञ्जन वर्णको क देखि ह सम्म र स्वर वर्णको आ देखि ओ सम्मका वर्णहरूको अनुकरण • स्वर वर्ण लेखन • व्यञ्जन वर्ण लेखन • वर्णक्रमअनुसार लेखन	५०
म र मेरो परिवार	• शरीरका बाहिरी अङ्गका नाम • शिष्टाचार	• आफ्नो नाम कथन • सुनेका आधारमा आफ्ना परिवारका सदस्यबिचको नाता • शिष्टाचारका शब्द प्रयोग र कुराकानी • चित्रका आधारमा शरीरका बाहिरी अङ्गको वर्णन	• चित्रका आधारमा शरीरका बाहिरी अङ्गका नाम पठन • शिक्षकको सहयोगमा गीत, कविता लय मिलाएर पढ्न • क्रम मिलाएर पाठ पठन	• सङ्केतका आधारमा छड्के, गोलो र सिधा रेखा कोराइ • चित्रमा रङ भरण • थोप्ला थोप्ला जोडेर अक्षर लेखन	१०
मेरो दैनिकी	• बारका नाम • महिनाको नाम • समयको ज्ञान	• सात बारको नाम सुनाइ र प्रस्तुति • समय पहिचान गरी कथन • १२ महिनाको नाम सुनेर लयात्मक रूपमा गायन	• सात बारको नाम पठन • १२ महिनाका नाम पठन • शिक्षकको सहयोगमा पाठ पठन • चित्रको वर्णन	• चित्र र शब्दको जोडा मिलान • खाली ठाउँमा मिल्ने वर्ण भरण • थोप्लामा रेखा तनाइ	१०

		• आआफ्नो घरमा गर्ने दैनिक कार्य मौखिक रूपमा व्यक्त • शिक्षकको सहयोगमा बालगीत सुनाइ र वाचन • चित्रका आधारमा छलफल		• सङ्केतका आधारमा चित्र कोराइ र रंङ भरण • वर्णको अनुलेखन	
हाम्रो समुदाय	• सामाजिक क्रियाकलाप • पारस्परिक सहायता र मेलमिलाप	• पाठ सुनी प्रतिक्रिया • चित्रका आधारमा छलफल • पाठका शब्द पहिचान र उच्चारण • शिक्षकको सहयोगमा कविता सुनाइ र वाचन	• वर्णक्रम मिलाएर पठन • पाठमा भएका सरल शब्द पठन • पाठमा भएका सरल वाक्य पठन • चित्र वर्णन	• थोप्ला थोप्ला मिलाएर वर्ण लेखन • वर्णक्रम मिलाएर लेखन • आकार, इकार र ओकारको अनुलेखन • चित्र बनाइ रङ भरण • चित्र र शब्दको जोडा मिलान	१२
मेरो विद्यालय	• विद्यालयको नाम र स्थान • विद्यालयमा हुने कार्यहरू	• वर्ण पहिचान र उच्चारण • पाठमा प्रयोग भएका शब्द उच्चारण • चित्रको वर्णन • शिक्षकको निर्देशन पालना • श्रव्य सामग्रीका आधारमा हाउभाउसहित अनुकरण	• वर्ण तथा शब्दको पठन • विद्यालयको नाम र ठेगाना पठन • पाठमा भएका शब्दको वाचन • चित्र वर्णन	• सङ्केतन (थोप्लो, सङ्केतन वर्ण र अङ्क) बाट वर्णको ढाँचा निर्माण • चित्रमा रङभरण • परिचित वस्तुको चित्र निर्माण • पाठमा प्रयोग भएका शब्द तथा वाक्यको अनुलेखन	१०
वातावरण	• वातावरणको परिचय • वातावरण सरसफाइ	• मात्रा लागेका र नलागेका वर्णको पहिचान र उच्चारण • छोटा छोटा वाक्य उच्चारण • चित्र वर्णन • पाठका आधारमा छलफल	• हाउभाउ, गति र शुद्धसँग वर्ण र सरल वाक्य पठन • चित्र वर्णन	• सङ्केतक (थोप्ला, सङ्केतक, वर्ण र अङ्क) बाट वर्णको ढाँचा लेखन • चित्र र शब्दको जोडा मिलान	१०

			• आफ्नो ठाउँ र वरिपरि रहेका वातावरणीय अवस्था पहिचान	• चित्र बनाइ रङ भरण • वर्ण तथा शब्दको अनुलेखन	
मेरो सिर्जना	• चित्र रेखाङ्कन • सिर्जनात्मक कार्य	• कविता/गीत/कथा सुनेर सस्वर वाचन • पाठ सुनेका आधारमा सवालजवाफ • चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर • श्रव्य वा दृश्य सामग्रीका आधारमा मुख्य मुख्य विषयवस्तु पहिचान र मौखिक रूपमा वर्णन	• चित्र वर्णन • हाउभाउसहित पाठ पठन • शब्दको अर्थ प्रस्तुति	• सङ्केतका आधारमा विभिन्न आकृति निर्माण • छुटेका वर्ण पूरा गरी शब्द निर्माण • वर्ण, शब्द र वाक्यको अनुलेखन • ठिक बेठिक छुट्याइ	१०
रुचि र बानी	• खेल • नाचगान, कविता र गीत • बाजा	• चित्र हेरी नाम बताउन • खेलको नाम उच्चारण • हाउभाउसहित गीत सुनाइ र गायन • पाठगत शब्द पहिचान र उच्चारण	• द्रुत पठन • शिक्षकको सहयोगमा कविता र गीत लयसहित पठन • विषयवस्तुका आधारमा प्रश्नोत्तर • खेल र बाजाका नाम पठन	• थोप्ला थोप्ला जोडेर रेखा तनाइ • चित्रमा रङ भरण • शब्द र अर्थको जोडा मिलान • वाक्यको अनुलेखन	१०
हाम्रो संस्कृति	• चाड, भेषभूषा, रीतिरिवाज, चालचलन • धार्मिक स्थल	• चाडहरूका नाम सुनाइ र बताइ • वेषभूषा पहिचानसहित कथन • चालचलन एवम् रीतिरिवाजका बारेमा सुनाइ र कथन • आफ्नो समुदाय वरिपरि रहेका धार्मिक स्थलका नाम	• चित्र हेरेर नाम भन्न • चाड र वेषभूषाका बारेमा कथन • पाठमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दहरूको पहिचान र पठन • पाठ्यसामग्रीलाई गति, यति र लयसहित पठन	• सङ्केतका आधारमा शब्दको ढाँचा निर्माण • चित्र र शब्दबिच जोडा मिलान • सरल वाक्यको अनुलेखन • शब्दका वर्ण विभाजन गर्न र वर्ण जोडेर, छुट्याएर, झिकेर, थपेर र परिवर्तन गरेर नयाँ शब्द लेखन	१२

सञ्चार प्रविधि र बजार	• प्रविधि • बजार	• शब्दको पहिचान र उच्चारण • शब्दका सुरू वा अन्त्यका ध्वनि पहिचान र उच्चारण • सञ्चारका साधनका नामहरू सुनाइ र बोलाइ • हाउभाउ र अभिनयसहित विषयवस्तुको मौखिक वर्णन • चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर	• दिएको पाठको गति, यति र लय मिलाएर शुद्ध पठन • पाठको शीर्षक, सन्दर्भ र परिवेशका आधारमा प्रश्नोत्तर • पाठगत विषयवस्तुको बोध	• सङ्केतक (थोप्ला, सङ्केत, वर्ण र अङ्क) बाट वर्णको ढाँचा निर्माण • शब्दमा वर्ण जोड्न तथा छुट्याउन • शब्दको क्रम मिलाएर सरल वाक्य बनाउन • सरल अनुच्छेदको अनुलेखन	१०
हाम्रो क्रियाकलाप	• सरसफाइ • खानपान	• अक्षर संरचना पहिचान र उच्चारण • समान र असमान संरचना भएका शब्द उच्चारण • गीत, कविता सुन्न र लय मिलाएर गाउन • घरमा बनाइने खानाहरूको सूची भनाइ	• हाउभाउ, गति, यति र शुद्धसँग पाठ पठन • चित्र निर्माण • पाठगत विषयवस्तुको बोध	• वर्ण पूरण • मिल्दो वर्णमा घेरो लगाइ शब्द निर्माण • शब्द र अर्थको जोडा मिलान • सरल अनुच्छेदको अनुलेखन	८
हाम्रो वरपरको गाउँघर	• गाउँघर • सहरबजार	• गाउँका नाम कथन • दृश्य सामग्रीका आधारमा मुख्य मुख्य विषयवस्तु पहिचान • दैनिक प्रयोगमा आउने शब्दको अर्थबोधसहित उच्चारण • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सचेततासहित मौखिक अभिव्यक्ति	• पाठका सन्दर्भ र परिवेशका आधारमा छलफल र प्रश्नोत्तर • हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धसँग पाठ पठन • पूर्णविराम चिह्न प्रयोगको सचेतनासहित पठन • पाठको सार बोध	• उल्टो अर्थ बुझाउने शब्दको जोडा मिलान • अनुच्छेदको अनुलेखन • पूर्णविराम चिह्नको ख्याल गरी सरल वाक्य लेखन	८
जम्मा					१६०

कक्षा २

विषयक्षेत्र	विषयवस्तु	सुनाइ र बोलाइ	पढाइ	लेखाइ	कार्य घण्टा
म र मेरो परिवार	• परिवार • पारिवारिक नाता सम्बन्ध	• परिवारका सदस्यहरूको नाम उच्चारण • पारिवारिक सम्बन्धबारे मौखिक कथन • परिवारका सदस्यहरूको कामको (पेसा) अधिव्यक्ति • चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर • श्रव्य सामग्रीको श्रुतिबोध	• चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर • पाठको सस्वर वाचन • शब्दमा भएका वर्णगत ढाँचा र अर्थका बारेमा सचेततासहित पठन • परिवेशगत, पात्रगत र घटनागत सन्दर्भ पहिचान र तुलना • पूर्णविराम, अल्पविराम र प्रश्नवाचक चिह्नको प्रयोग अवस्था ख्याल गरी पठन • शुद्धसँग पाठ पठन	• वर्ण थपी नयाँ शब्द निर्माण • पारिवारिक नाता सम्बन्धका बारेमा लेखन • समान संरचना भएका शब्दको सूची निर्माण • अनुच्छेदको अनुलेखन	१६
मेरो दैनिकी	• दिन, बार, महिना र समय • दैनिक कार्य	• संयुक्त वर्ण प्रयोग भएका शब्दहरू उच्चारण • दिन, बार र महिनाको नाम सुनाइ र कथन • घडी हेरेर समयको भनाइ • लेख्य चिह्नका आधारमा हुने उच्चारणगत भिन्नता पहिचान र व्यक्त • श्रव्य र दृश्य सामग्रीका बारेमा कुराकानी, छलफल र प्रश्नोत्तर	• क्रम मिलाएर शुद्धसँग पाठ पठन • दिन, बार र महिनाका नाम पठन • उपयुक्त गति, यति र लयसहित पाठ पठन • द्रुत गतिमा वाक्य तथा अनुच्छेद पठन • तालिका र चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर	• शब्दको क्रम मिलाएर वाक्य लेखन • दिन, बार र महिनाको नाम लेखन • शब्दलाई वाक्यमा प्रयोग गरी लेखन • पूर्णविराम, अल्पविराम र प्रश्नवाचक चिह्नको प्रयोग गरी सरल वाक्य लेखन • अनुलेखन	१६

हाम्रो समुदाय	• समुदायको परिचय तथा महत्त्व	• शिक्षकले पढाएको पाठ सुनेर शुद्धसँग शब्द उच्चारण • चित्र वर्णन • पाठसँग सम्बन्धित दृश्य सामग्रीको अवलोकन र प्रतिक्रिया • निर्दिष्ट वर्ण परिवर्तन गरी बनेका नयाँ शब्द उच्चारण • पाठका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर	• शीर्षक, सन्दर्भ र परिवेशका आधारमा प्रतिक्रिया व्यक्त • पाठमा भएका शब्दहरू पठन • हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धसँग पाठको सस्वर वाचन • पाठगत विषयवस्तुको बोध • चित्र वर्णन	• चित्रका आधारमा शब्द र हिज्जे मिलाई लेखन • खाली ठाउँमा मिल्दो शब्द राखी कथा पूरण • शब्दक्रम मिलाई वाक्य लेखन • पाठमा भएका शब्द प्रयोग गरी वाक्य निर्माण • सरल वाक्यको अनुच्छेद अनुलेखन	१५
मेरो विद्यालय	• विद्यालयको नाम र परिचय • विद्यालयमा हुने कार्य	• विद्यालयको परिचय • दुईओटा दृश्यहरूको समानता र भिन्नता पहिचान र कथन • चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर • परिचित शब्दका वर्ण परिवर्तन र नयाँ शब्द उच्चारण • श्रव्य सामग्रीको श्रुतिबोध	• चित्र वर्णन • हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धसँग पाठ पठन • पठन सामग्रीमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दहरूको पहिचान • पाठगत विषयवस्तुको बोध	• परिचित शब्दका वर्ण परिवर्तन गरी नयाँ शब्द लेखन • पाठगत शब्दहरूको श्रुतिलेखन • निर्धारित पाठमा पात्र परिवर्तन गरी पुनर्लेखन • पाठमा प्रयुक्त वाक्य र अनुच्छेदको अनुलेखन • विद्यालयका बारेमा लेखन	१५
वातावरण	वातावरणको परिचय र स्वच्छता	• उच्चारणका आधारमा शब्दको पहिचान • पाठमा प्रयोग भएको शब्दको उच्चारण • श्रव्य सामग्रीको श्रुतिबोध • चित्र वर्णन • दृश्य सामग्रीको अवलोकन र प्रतिक्रिया	• हाउभाउ, गति र शुद्धसँग सस्वर र द्रुत पठन • पाठमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दहरूको अर्थ पहिचान • पाठगत सन्दर्भ र परिवेशका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर • पाठगत बिषयवस्तुको बोध	• शब्द सूची (बिषयगत क्षेत्र) निर्माण • शब्दको सुरू, मध्य र अन्त्यमा वर्ण थपी वा हटाई नयाँ शब्द निर्माण • पाठमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दलाई वाक्यमा प्रयोग • शब्दहरूको क्रम मिलाई वाक्य निर्माण	१५

				• पाठका आधारमा घटनाक्रम मिलाई लेखन • विषयवस्तुमा आधारित भई प्रश्नको उत्तर लेखन • पूर्णविराम, अल्पविराम, प्रश्नवाचक चिह्नको प्रयोग गरी लिखित अभिव्यक्ति	
मेरो सिर्जना	• सिप तथा सिर्जना	• संयुक्त वर्ण प्रयोग भएका शब्द पहिचान र उच्चारण • शब्दमा भएको हलन्त वर्णको उच्चारण • चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर • गीत (पालाम्) को गति, यति र लय मिलाई सुन्न र गाउन • श्रव्य सामग्रीको बोध • चित्रका बारेमा वर्णन	• हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धसँग पठन • पाठ पढी प्रश्नोत्तर • पाठका विषयवस्तुसँग मिल्दाजुल्दा अन्य पाठ्यसामग्री पठन • पाठगत विषयवस्तुको बोध	• सङ्केत चिह्नका आधारमा चित्र निर्माण • अनुलेखन • पाठमा प्रयोग भएका शब्दको श्रुतिलेखन • पाठमा प्रयोग भएका हलन्त शब्दको सूची निर्माण • बुँदाका आधारमा वाक्य निर्माण	१५
रुचि र बानी	• रुचि : खेल, कथा, नाच, बाजा र चित्र • बानी : राम्रो र नराम्रो	• संयुक्त व्यञ्जन वर्ण भएका शब्दको उच्चारण • ध्वनिका आधारमा शब्दको पहिचान • चित्रका आधारमा मौखिक वर्णन • बालकथा सुनेर पात्रको नाम कथन	• चित्रको वर्णन • पाठ पढी प्रश्नोत्तर • हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धसँग द्रुत पठन • पाठगत विषयवस्तुको बोध	• चित्र कोरी रङ भरण • मिल्दो लेख्य चिह्न राखी वाक्य निर्माण • संयुक्त व्यञ्जन वर्ण प्रयोग भएका शब्द लेखन • दिइएका वाक्य तथा अनुच्छेदको अनुलेखन • रामो र नराम्रो वानीको सूची निर्माण • छोटो अनुच्छेद लेखन	१५

हाम्रो संस्कृति	• चाड, वेषभूषा, रीतिरिवाज र चालचलन • धार्मिक स्थल	• चित्रका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर • संयुक्त तथा हलन्त वर्ण प्रयोग भएका शब्द पहिचान र उच्चारण • श्रव्य सामग्रीको बोध • आफ्नो घरमा मनाइने चाडका बारेमा कथन • विषयवस्तुमा आधारित भई छलफल र प्रश्नोत्तर	• पाठको सस्वर, युगल, सामूहिक, स्वतन्त्र र द्रुत पठन • पाठ पढी घटनाक्रम बताउन • पाठमा उल्लेख भएका नयाँ शब्दका अर्थबोध • पाठगत बिषयवस्तुको बोध	• चित्र वर्णन • शब्द र अर्थको जोडा मिलान • संयुक्त व्यञ्जन वर्णको लेख्य स्वरूप चिनेर लेखन • वाक्यको श्रुतिलेखन • अनुच्छेदको अनुलेखन	१३
सञ्चार प्रविधि र बजार	• सञ्चार प्रविधि : उपयोग • बजार	• शब्द शब्द जोडेर वा छुट्याएर उच्चारण • चित्रका आधारमा मौखिक वर्णन • सञ्चारका साधानहरूको नाम उच्चारण • श्रव्य सामग्रीको बोध	• पाठ पढी प्रतिक्रिया र प्रश्नोत्तर • गति, यति र लय मिलाई शुद्ध र द्रुत पठन • पाठमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दको अर्थ व्यक्त • चित्रका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर • पाठगत विषयवस्तुको बोध	• चित्रका आधारमा नाम लेखन • चित्र र शब्दको जोडा मिलान • दुईओटा शब्द जोडेर वा छुट्याएर बनेका शब्द लेखन • दिइएका वाक्य तथा अनुच्छेदको अनुलेखन • पात्र परिवर्तनसहित कथा निर्माण • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सङ्गति मिलाई लिखित अभिव्यक्ति	१३
हाम्रो क्रियाकलाप	• सरसफाइ र पेसा	• दृश्य सामग्रीका बारेमा प्रतिक्रिया • पाठ्यसामग्री सुनेर प्रश्नोत्तर • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सङ्गति मिलाई मौखिक अभिव्यक्ति • समान र असमान ध्वनि भएका शब्द पहिचान र उच्चारण	• निर्धारित पाठ्यसामग्री बोध • पाठमा दिइएका शब्दको अर्थ व्यक्त • पाठको सुरु, बिच र अन्त्यका मुख्य मुख्य घटनाको बोध र अभिव्यक्ति • पाठगत प्रश्नोत्तर	• दुईओटा शब्द मिली बनेका शब्दहरू जोडेर र छुट्याएर लेखन • शब्दको अर्थबोधसहित वाक्यमा प्रयोग • पाठ पढी हलन्त शब्दका सूची निर्माण	१३

			• पाठगत विषयबस्तुको बोध	• लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सङ्गति मिलाई लिखित अभिव्यक्ति • पूर्णविराम, अल्पविराम, प्रश्नवाचक, चिह्नको प्रयोग गरी वाक्य लेखन	
हाम्रो वरपरको गाउँघर	• हाम्रो गाउँघर र सहर	• पाठमा प्रयोग भएका शब्दको पहिचान र उच्चारण • चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर र छलफल • श्रव्य सामग्रीको श्रुतिबोध • सम्मानबोधक शब्दको प्रयोग • आफ्नो पालिका, वडा र गाउँको नाम कथन	• गति, यति, लय मिलाई शुद्धसँग द्रुत पठन • पाठमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दको अर्थ बताउन • चित्रका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर • पाठगत बिषयवस्तुको बोध	• पाठमा दिएको अनुच्छेदको अनुलेखन • आफ्नो वरिपरिका गाउँका नाम लेखन • चित्र वर्णन • वाक्यको श्रुतिलेखन • शब्दका अगाडि एवम् पछाडि आएका सर्ग छुट्याएर तथा जोडेर शब्द निर्माण • उपयुक्त शब्द राखी खाली ठाउँ भरण	१४
जम्मा					१६०

कक्षा ३

विषयक्षेत्र	विषयवस्तु	सुनाइ र बोलाइ	पढाइ	लेखाइ	कार्यघण्टा
म र मेरो परिवार	• पारिवारिक सम्बन्ध, शिष्टाचार, मेलमिलाप तथा पारिवारिक दायित्व	• दैनिक प्रयोग हुने शब्द सुनेर उच्चारण • कुराकानी, संवाद, अन्तरक्रिया र प्रश्नोत्तरका आधारमा भाषिक सञ्चार • शब्दका सुरु र अन्त्यका वर्ण छुट्याएर र जोडेर कथन • श्रव्यदृश्य सामग्रीबाट सूचना तथा जानकारी बोध • निर्देशित शब्दका वर्णहरू प्रयोग गरी नयाँ शब्दहरू उच्चारण • पाठमा दिइएका शब्दको अर्थबोध गरी उस्तै अर्थ दिने अरू शब्दहरू उच्चारण	• चित्र हेरेर वर्णन • शब्दका सुरु र अन्त्यका वर्ण छुट्याएर र जोडेर पठन • निर्धारित पाठ पढेर घटनाक्रमको अभिव्यक्ति • पाठगत सन्दर्भ र परिवेशका आधारमा छलफल र प्रश्नोत्तर • पाठको सस्वर र द्रुत पठन	• शब्द छुट्याएर वाक्य निर्माण • शब्दका सुरु र अन्त्यका वर्ण छुट्याएर र जोडेर लेखन • निर्दिष्ट शब्दहरूलाई अर्थ खुल्ने गरी वाक्यमा प्रयोग • पात्र परिवर्तन गरी पुनर्लेखन • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सङ्गति मिलाई लिखित अभिव्यक्ति	१५
मेरो दैनिकी	बिहानदेखि बेलुकीसम्म नियमित गरिने कार्यहरू	• पाठ सुनी वाचन • बालगीत, बालकविता र बालकथा सुनेर पुनर्कथन • चित्रका आधारमा कुराकानी, छलफल र प्रश्नोत्तर • श्रव्य सामग्रीको बोध	• आशय र भावअनुकूल हाउभाउ, गति, यति र शुद्धसँग पाठ पठन • पाठमा प्रयोग भएका शब्दको उस्तै अर्थ दिने शब्द पहिचान र प्रयोग • शीर्षक तथा चित्रबारे पूर्वानुमान वा अनुमान	• चित्रमा भएका वस्तुहरूको नाम लेखन • निर्दिष्ट शब्दको प्रयोग गरी वाक्य निर्माण • उल्टो अर्थ दिने शब्दहरू लेखन • वाक्यको श्रुतिलेखन	१५

			• पाठ पढी प्रश्नोत्तर र छलफल • पाठगत बिषयबस्तुको बोध	• लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदर मिलाई लेखन	
हाम्रो समुदाय	सामुदायिक कार्य	• पाठ सुनी शब्दको शुद्ध उच्चारण • चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर र छलफल • चित्रको वर्णन • श्रव्य सामग्रीको बोध • समुदायको भूमिका तथा जिम्मेवारीका बारेमा सुनाइ र व्यक्त	• पाठगत सन्दर्भ र परिवेशका आधारमा प्रश्नोत्तर • पाठमा भएका शब्द तथा वाक्य पठन • हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धतासहित पठन • पाठगत बिषयवस्तुको बोध	• चित्रका आधारमा वाक्य लेखन • पदसङ्गति मिलाई लेख्य चिह्नको प्रयोग • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदर मिलाई वाक्य लेखन • समुदायमा बसोबास गर्ने जातजातिको नाम लेखन • अनुच्छेदको अनुलेखन	१५
मेरो विद्यालय	• विद्यालयको परिचय, विद्यालयमा हुने गतिविधि	• पाठ सुनी शब्दको शुद्ध उच्चारण • चित्रका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर • विद्यालयमा हुने गतिविधिको बारेमा सुनेर व्यक्त • श्रव्य सामग्रीको श्रुतिबोध	• हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धतासहित द्रुत पठन • पाठगत सन्दर्भ, परिवेश र विषयवस्तुका आधारमा छलफल र प्रश्नोत्तर • पाठमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दहरूको अर्थ बताउन • पाठगत बिषयबस्तुको बोध	• विद्यालयको बारेमा लेखन • विद्यालयमा हुने गतिविधिलाई क्रम मिलाएर लेखन • निर्धारित पाठमा पात्र तथा सन्दर्भ परिवर्तन गरी पुनर्लेखन • पाठमा प्रयोग भएका वाक्य र अनुच्छेदको अनुलेखन • पाठमा प्रयोग भएको वाक्यको श्रुतिलेखन	१५

वातावरण	वातावरण र यसको संरक्षण	• शब्दका सुरु, मध्य र अन्त्यमा छुटेका वर्ण पहिचान र उच्चारण • दृश्य सामग्रीको अवलोकन गरी विचार व्यक्त • शब्दमा शब्द थपी वा हटाई नयाँ शब्द निर्माण र व्यक्त • श्रव्य सामग्रीको श्रुतिबोध	• हाउभाउ, गति, यति र लय मिलाई शुद्धसँग द्रुत पठन • पाठगत सन्दर्भ र परिवेशका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर • पाठ पढी घट्‌क्रम मिलाएर लेखन • पाठमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दको अर्थ बताउन • पाठगत विषयवस्तुको बोध	• पाठका आधारमा घटनाक्रम मिलाएर लेखन • पाठमा आएका मुख्य मुख्य शब्दको सूची निर्माण • विषयवस्तुमा आधारित भई प्रश्नको उत्तर लेखन • कालअनुसारको क्रियापद प्रयोग गरी वाक्य निर्माण • वाक्यको श्रुतिलेखन	१५
मेरो सिर्जना	• चित्र, अभिनय र नृत्य • गीत, कविता र कथा	• समान ध्वनि भएका शब्दहरू पहिचान र उच्चारण • अनुच्छेद सुनी मुख्य मुख्य शब्दको पहिचान र उच्चारण • बाल कविता, गीत र कथा सुनी पुनर्कथन • चित्रका आधारमा मौखिक वर्णन • श्रव्य सामग्रीको बोध	• पाठमा भएको नयाँ शब्दको अर्थ पहिचान • चित्रका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर • हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धसँग द्रुत पठन • पाठगत बिषयवस्तुको बोध	• चित्रमा भएका बस्तुको नाम लेखन • दिइएको चित्रका आधारमा उस्तै किसिमको चित्र निर्माण • शीर्षक तथा विषयवस्तुका आधारमा वाक्य लेखन • वाक्यको श्रुतिलेखन • बुँदा टिपोट	१५
रुचि र बानी	• रुचिः खेल, कथा, नाच, गीत, • असल बानी	• पाठमा प्रयोग भएका शब्दहरू पहिचान र उच्चारण • श्रव्य सामग्रीका आधारमा विषयवस्तुको बोध • चित्रका आधारमा मौखिक वर्णन • बाल कथा, गीत सुनेर पुनर्कथन	• हाउभाउ, गति, यति लय र शुद्धसँग द्रुत पठन • पाठका आधारमा घटनाक्रम मिलाएर बताउन • पाठमा भएका नयाँ शब्दको अर्थ बताउन • पाठ पढी प्रश्नोत्तर	• पाठगत नयाँ शब्दको प्रयोग गरी वाक्य निर्माण • पात्र परिवर्तन गरी अनुच्छेद पुनर्लेखन • पाठगत सन्दर्भ पहिचान गरी लिखित अभिव्यक्ति • अनुच्छेदको श्रुतिलेखन	१५

			• पाठगत बिषयबस्तुको बोध	• असल वानीको सूची तयार	
हाम्रो संस्कृति	• चाड, वेषभूषा, रीतिरिवाज र चालचलान • धार्मिक स्थल	• सांस्कृतिक गतिविधिमा प्रयोग हुने शब्दको पहिचान र उच्चारण • चित्रका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर • अनुच्छेद सुनी मुख्य मुख्य शब्द पहिचान र उच्चारण • सांस्कृतिक गतिविधिका बारेमा बताउन • श्रव्य सामग्रीको बोध	• हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धसँग द्रुत पठन • एकल, युगल र सामूहिक रूपमा शुद्ध उच्चारणसहित पाठ पठन • दृश्य सामग्रीको बोध र मौखिक अभिव्यक्ति • पाठ पढी पाठमा उल्लिखित पात्र, परिवेश र घटनाको बारेमा वर्णन • देवीदेवता र धार्मिक स्थलको बारेमा व्यक्त	• पाठका आधारमा छलफल गरी लिखित अभिव्यक्ति • पदसङ्गति मिलाई सरल वाक्य लेखन • सांस्कृतिक तथा धार्मिक स्थलसम्बद्ध शब्दको सूची निर्माण • अनुच्छेदको अनुलेखन • चित्रका आधारमा सरल अनुच्छेद लेखन	१५
सञ्चार प्रविधि र बजार	• सञ्चार प्रविधिका साधान र उपयोग • बजार	• सञ्चारका साधनहरूको नाम पहिचान गरी शुद्ध उच्चारण • चित्रका आधारमा छलफल र प्रश्नोत्तर • श्रव्य सामग्रीको श्रुतिबोध • सञ्चारका साधनहरूका नाम र काम मौखिक रुपमा वर्णन • वरिपरिका बजारमा उपलब्ध हुने सामानका बारेमा कथन	• चित्रका आधारमा प्रश्नोत्तर • पाठमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दको अर्थबोधसहित उच्चारण • हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धसँग द्रुत पठन • पाठ पढी छलफल र प्रश्नोत्तर • पाठगत विषयवस्तुको बोध	• सञ्चारका साधनको सूची निर्माण • चित्र र शब्दको जोडा मिलान • वचनका आधारमा वाक्य परिवर्तन • दिइएका वाक्य तथा अनुच्छेदको अनुलेखन • अनुच्छेदको श्रुतिलेखन • सञ्चारका साधनका बारेमा छोटो अनुच्छेद लेखन	१०

हाम्रो क्रियाकलाप	• पेसा/व्यवसाय	• चित्र वर्णन • पाठसँग सम्बन्धित नयाँ शब्दको पहिचान र शुद्ध उच्चारण • चित्रका आधारमा छलफल तथा प्रश्नोत्तर • सामाजिक परिवेशमा आधारित विभिन्न पेसाका बारेमा सुनाइ र वर्णन • श्रव्य सामग्रीको श्रुतिबोध	• पाठमा प्रयोग भएका नयाँ शब्दको अर्थ बताउन • हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धसँग द्रुत पठन • पाठका विषयवस्तुका आधारमा प्रश्नोत्तर • पाठमा उल्लिखित घटनाक्रम मिलाई व्यक्त गराइ • पाठको विषयवस्तु बोध	• पाठको मुख्य मुख्य बुँदा टिपोट गरी लेखन • पाठसँग सम्बन्धित प्रश्नका उत्तर लेखन • परिवारका सदस्यको काम/पेसाको बारेमा छोटो अनुच्छेद लेखन • पाठमा आधारित अनुच्छेदको श्रुतिलेखन • पाठमा आधारित अनुच्छेदको अनुलेखन • पदसङ्गति मिलाई वाक्य निर्माण	१५
हाम्रो वरपरको गाउँघर	• गाउँ र सहर	• गाउँठाउँका नाम सुनेर बताउन • श्रव्य सामग्री सुन्न र प्रतिक्रिया • चित्र हेरी वर्णन • शब्दका अगाडि एवम् पछाडि आएका सर्ग छुट्याउन तथा जोडेर शब्द उच्चारण • ठिक बेठिक छुट्ट्याइ	• हाउभाउ, गति, लय र शुद्धसँग द्रुत पठन • पाठ पढी छलफल र प्रश्नोत्तर • निर्धारित समयमा तोकिएको पाठ वा अनुच्छेद पठन • पाठका सुरु, बिच र अन्त्यका मुख्य मुख्य घटनाको वर्णन • निर्धारित पाठ्यसामग्री, चित्र, तालिका पढी बोध	• शब्दको अर्थबोधसहित वाक्यमा प्रयोग • बुँदाका आधारमा अनुच्छेद लेखन • पाठसँग सम्बन्धित प्रश्नका उत्तर लेखन • स्वतन्त्र रूपमा विभिन्न प्रकारका रचना लेखन • निर्धारित पाठको मुख्य मुख्य बुँदा टिपोट • क्रियाका कालअनुसार वाक्य निर्माण	१५
जम्मा					१६०

५. सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

आधारभूत तह कक्षा १-३ का विद्यार्थीको सिकाइ प्रक्रियालाई सहजीकरण गर्दा सरल क्रियाकलापको प्रयोग गर्नुपर्छ । सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप छनोट गर्दा विद्यार्थीको रुचि, क्षमता, स्तर, उमेर आदिलाई ध्यान दिनुपर्छ । विद्यार्थीलाई नै सहभागी गराएर विद्यार्थीकेन्द्रित विधि तथा तरिकाको प्रयोग गरी बढीभन्दा बढी ज्ञान तथा सिप विकास गराउनुपर्छ । शिक्षकले सहयोगीको भूमिका निर्वाह गरी ध्वनि पहिचान र उच्चारण, नयाँ शब्दको उच्चारण, अर्थ र प्रयोग, सस्वरवाचन, द्रुत पठन, पठन बोध, प्रश्नोत्तर, बुँदा टिपोट, शब्दक्रम मिलाएर सरल वाक्य निर्माण, सारांश लेखन, घटना क्रम मिलाउने, श्रुतिलेखन, अनुलेखन जस्ता विधि तथा तौरतरिकाको प्रयोगमा जोड दिन आवश्यक हुन्छ ।

स्थानीय खेल, बाजा, स्थानीय धार्मिक मन्दिर तथा स्तुप, गुम्बा, ध्वजापताका र तिनका रङ, स्थानीय रीतिथिति तथा चाड र त्यहाँभित्र रहेका ज्ञानलाई बोध गराउने, तिनको सम्मान गर्ने र त्यसप्रति गर्व गर्दै सिप विकास गराउने क्रियाकलापलाई विशेष रूपमा जोड दिनुपर्छ ।

आधारभूत तह कक्षा १-३ मा याक्खा मातृभाषा विषय अध्ययन गर्ने बालबालिकामा पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न निम्नानुसारका सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्छ ।

क्र.स.	विधि	प्रक्रिया	प्रयोग हुने प्रमुख भाषिक सिप
१.	प्रदर्शन विधि	• विषयवस्तुसँग सम्बन्धित तस्बिर वा अन्य दृश्य सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन • उच्चारणगत शैली अनुकरण • नयाँ सन्दर्भ, परिवेश र शब्दको प्रयोग • धारणा निर्माण • विचार आदानप्रदान तथा प्रस्तुति • सवालजवाफ र छलफल • विषयवस्तुको बयान • निष्कर्ष	सुनाइ तथा बोलाइ (श्रव्य/दृश्यबोधसहित)
२	प्रयोग विधि	• नमुना प्रस्तुति • विद्यार्थीद्वारा सहअभ्यास • निर्धक्क (स्वतन्त्र) प्रयोग	सबै भाषिक सिप
३	सोधपुछ विधि	• शीर्षक तथा सन्दर्भका आधारमा पूर्वानुमान • कथ्य भाषाको उपयोग	सुनाइ तथा बोलाइ

		• उपकरणको प्रयोग • कुराकानी • छलफल र निष्कर्ष	
४	सवालजवाफ विधि	• नमुना प्रदर्शन र सहअभ्यास • तथ्य, तथ्याङ्क, पात्र, घटना, सन्दर्भ, परिवेश, अनुमानलगायत विषयक्षेत्रमा आधारित सवाल र जवाफ निर्माण तथा प्रयोग • व्यक्तिगत तथा सामूहिक धारणा वा निष्कर्ष निर्माण	सबै भाषिक सिप
५	स्वाध्ययन	• सामग्री छनोट • अध्ययन • धारणा वा विचार निर्माण • सन्दर्भगत उपयोग	पढाइ
६	कथा कथन/गीत	• लयात्मक शब्द बोध • पात्र, घटना, कार्यलगायतको बोध • सार निर्माण • पुन कथन • पात्र, स्थान आदिको निर्माणबाट नयाँ पाठ निर्माणको अभ्यास	सबै भाषिक सिप
७.	खोज वा परियोजना	• भाषिक तथा सञ्चारगत समस्या वा प्रश्नको प्रस्तुति • खोजकार्य वा तरिकाबारे छलफल • विद्यार्थीद्वारा खोज (निर्देशित वा स्वतन्त्र) • प्रस्तुति र छलफल • पृष्ठपोषण	लेखाइ (शब्द भण्डार र बोधसहित)
८.	अन्तर्क्रिया	• छलफलको योजना र तयारी • ठूलो समूहमा छलफल सञ्चालन वा समूह विभाजन • समूह विभाजन गरी कार्यसूची बाँडफाँट र कार्य सञ्चालन • प्रस्तुतीकरण	सुनाइ तथा बोलाइ सिप

		• तुलना, विश्लेषण र मूल्याङ्कन • निष्कर्ष	
९	अभिनय विधि	• योजना निर्माण (उद्घोषण, अभिनय वा नाटकीकरण) • विषयक्षेत्र/शीर्षक/नाटक/पात्र/घटनाको छनोट • प्रस्तुति (व्यक्तिगत वा सामूहिक) • भाषाशैलीको छनोट तथा उपयोग • छलफल र मूल्याङ्कन • पृष्ठपोषण	सुनाइ तथा बोलाइ सिप
१०	सिर्जनात्मक कार्य	• चित्र वा आकृति निर्माण • निर्देशित, व्यावहारिक लेखन वा स्वतन्त्र रचना	बोलाइ र लेखाइ सिप
११	भ्रमण	• शैक्षिक उद्देश्यसँग सम्बन्धित स्थानको स्थलगत अवलोकन • निरीक्षण र खोज • सोधपुछ, सवालजवाफ र छलफल • निष्कर्ष	लेखाइ सिप दृश्यबोध/श्रुतिबोधसहित)

६. विद्यार्थी मूल्याङ्कन

आधारभूत तह कक्षा १-३ मा विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपले उल्लेख गरेबमोजिम निर्माणात्मक मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई कार्यान्वयन गरिने छ । यो मूल्याङ्कन सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमा अङ्गीकार गरी नियमित रूपमा सञ्चालन गरेर विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका निम्ति निरन्तर सञ्चालन गर्नुपर्छ । प्रत्येक बालबालिकाको सिकाइ अवस्थाको प्रमाणलाई कार्यसञ्चयिका फाइलमा व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । कार्यसञ्चयिका फाइलमा विद्यार्थीको कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि परीक्षा, विद्यार्थीमा व्यावहारिक परिवर्तनको अवलोकन र सोको अवस्था, हाजिरी आदिका माध्यमले अद्यावधिक गर्नुपर्छ । विद्यालयमा पठनपाठन भएका विषयवस्तु र विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमा हरेक महिना वा निश्चित विषयवस्तु वा विषयक्षेत्रको अध्ययन पूरा गरेपछि अभिभावकलाई जानकारी पठाउने व्यवस्था गरी कार्य सञ्चालनको अभिलेख उल्लेख गर्नुपर्छ । यही तहमा गृहकार्यलाई अनिवार्य नगरी कक्षाकार्यमै बढी जोड दिने भए पनि आवश्यक भए केही गृहकार्य पनि दिन सकिने छ तर एकै दिनमा विभिन्न विषयक्षेत्रमा गृहकार्य दिनु भने उपयुक्त हुँदैन । कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कनको प्रक्रिया सामान्यतः निम्नानुसार हुने छ :

(क) मूल्याङ्कनलाई सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमा कक्षा क्रियाकलापसँगै एकीकृत गरी सिकाइ सुधारमा निरन्तर प्रयोग गर्नुपर्छ ।

(ख) सिकाइ उपलब्धि र तिनको विस्तृत विवरण तयार गरी सोहीअनुसार सम्भाव्य मूल्याङ्कन विधि, प्रक्रिया र साधनको तयारी गर्नुपर्छ ।

(ग) दैनिक कक्षा क्रियाकलापसँगै विद्यार्थी सिकाइको लेखाजोखा गरी सिकाइमा पछि परेका विद्यार्थीलाई सुधारात्मक सिकाइ प्रक्रियाद्वारा तोकिएका न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चित गर्न सबै विद्यार्थीलाई थप सिकाइका लागि अवसर प्रदान गर्नुपर्छ ।

(घ) विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको मूल्याङ्कन गर्दा मूलतः विद्यार्थीले विभिन्न सिकाइ क्षेत्रमा अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको परीक्षण गर्नुपर्छ ।

(ङ) विद्यार्थीहरूको सिकाइ मूल्याङ्कनमा विषयगत सिकाइ क्षेत्रमा अपेक्षित ज्ञान, बुझाइ, प्रयोग तथा आवश्यकताअनुसार विश्लेषण, मूल्याङ्कन र सिर्जनालगायत उच्च क्षमता परीक्षण गर्नु उपयुक्त साधन तथा प्रक्रिया प्रयोग गर्नुपर्छ ।

(च) मूल्याङ्कनका क्रममा आवश्यक व्यावहारिक सिप प्राप्तिमा विद्यार्थीले हासिल गरेका सक्षमताको पनि लेखाजोखा गरी आवश्यकताअनुसार सिकाइ क्रियाकलापमा सुधार गर्नुपर्छ ।

(छ) मूल्याङ्कनपछि विद्यार्थीले अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न नसकेमा सुधारात्मक सिकाइ सहजीकरणको प्रक्रियाअनुरूप विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गरी अपेक्षित सिकाइ सुनिश्चित गर्नुपर्छ । पटक पटकको सकारात्मक सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियाबाट पनि सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसक्ने विद्यार्थीमा उपचारात्मक शिक्षणको प्रबन्ध गर्नुपर्छ ।

(ज) मूल्याङ्कनको नतिजालाई विषयक्षेत्र तथा सिकाइ उपलब्धिअनुसार अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । विद्यार्थीको व्यक्तिगत फायल तयार गरी मूल्याङ्कनको नतिजाका साथै अन्य सान्दर्भिक विवरण भएको कार्यसञ्चयिका व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ ।

(झ) विद्यार्थीलाई स्वमूल्याङ्कन र प्रतिविम्बन गर्न, सिकाइ सुधारको आवश्यकता र उपाय पहिचान गर्न शिक्षक अभिभावकले प्रेरित गर्नुपर्छ ।